СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 51. Джерзи Сіті, Н. Дж., четвер, 4. марта, 1926. VOL. XXXIV. No. 51. Jersey City, N. J., Thursday, March 4. 1926. THREE CENTS

ЗАВОРУШЕННЯ ЧЕРЕЗ ТКАЛЬНЯНИЙ СТРАЙК

ПАСЕЙК, Ню Джерзі, 2. марта. — Під ткальняною фабрикою підприємства Ботані Вустид Милз прийшло нині сполудня до поважних страйкових заворушень.

Заворушення почалися зовсім несподівано. О 4. годині сполудня відбулися тут на одній сали страйкові збори, на котрих провідники упевняли страйкарів, що їм вільно машерувати двійками поперед фабрику. Коли однак страйкарі справді стали йти походом до фабрики, поліція, піша й кінна, перепустила лишень одну частину походу, а другу задержала. Розділивши в сей спосіб демонстрантів на дві части, поліція приказала їм розійтися. Страйкарі привитали поліційні приказн свистом й гудіннем. Начальник поліції казав розігнати демонстрацію. Полісмени стали кидати бомби, від яких очи заливаються сльозами, але демонстрація не розходилася. Тоді полісмени й покликані пожарники справили на демонстрантів кілька струй води з пожарних сикавок, і се розігнало демонстрацію. Підчас утечі демонстрантів перед водою подоптано кількоро жінок і дітий, котрі теж прилучилися до походу.

Підчас демонстрації арештовано всего одного чоловіка, але його зараз випущено на волю.

НЕ ДОЗВАЛЯЮТЬ ЛУЧИТИ 5 ЗЕЛІЗНИЦЬ В ОДНУ.

ВАШИНҐТОН, 2. марта. — Федеральна комісія межистейтової торговлі не дала дозволу на злучення в одно підприємство пять західних зелізниць, які просили о дозвіл на злучення в так звану Никел Плейт Систем. Просьбу відкинено на тій основі, що фінансова основа такої злуки невідповідна.

ПЕРЕПОЛОХ НА НЮЙОРСЬКІЙ БІРЖІ.

НЮ ЙОРК, 2. марта. — На місцевій біржі слідно було нині справдішний переполох, через який властителі бондів і шерів кинулися їх продавати, доводячи тим до такого зниження їх в ціні, якого ще не було від війни.

Сей переполох на біржі відбився аж у федеральнім уряді в Вашинґтоні, де сю справу розважано на тижневім засіданню кабінету міністрів. На основі звітів міністрів торговлі, скарбу й праці кабінет прийшов до переконання, що кріза відноситься лишень до шпекуляції в торговлі шерами, а не до промислу й торговлі, які далі тішуться добробутом.

КОНҐРЕС НЕ ХОЧЕ МІШАТИСЯ ДО МІСЦЕВИХ ПОВЕНИЙ ЗЛОЧИНІВ.

ВАШИНҐТОН, 2. марта. — Іміґраційний комітет сенату постановив відкинути прозьбу одного шикаґовського товариства розслідити повінь злочинів у Шикаґо. Комітет станув на становищи, що се справа самого міста, а не федерального уряду.

ПАЧКУЮТЬ ІМІҐРАНТІВ ЧЕРЕЗ ЗАМЕРЗЛУ РІКУ

НАЙЕҐРА ФОЛЗ, Ню Йорк, 2. марта. — Пачкарі іміґрантів користають тепер з того, що понизче водопаду Найеґри замерзла ріка, та переправляють туди свої „ладунки". Федеральні сторожі переловили нині трох таких іміґрантів.

ОБМЕЖЕННЄ ПОТОМСТВА НИЩИТЬ ПРОМИСЕЛ.

НЮ ГЕЙВЕН, Конетикат, 2. марта. — Найбільші фабриканти діточих візків та колясок починають нарікати на кепські часи. Декотрі підприємства зі сього промислу стоять над пропастю. Причиною упадку сього промислу має бути обмежуванне потомства, яке починає тепер в Америці загально приниматися.

ТРАҐЕДІЯ ФАЛШІВНИКА.

НЮ ЙОРК, 2. марта. — Сюди приїхав кілька днів тому Едвард Радинґ, богатий колись купець з міста Провиденс, в стейті Ровд Айленді. Мав він утекти з того міста, бо боявся, що його мають арештувати за те, що він пустив у курс фалшивий чек. Нині він довідався, що стейт Ровд Айленд має почннати заходи, щоби нюйорські стейтові власти видали його яко фалшівника. Зі страху перед процесом Радинґ постановив покінчити зі собою та випив отруї. Готелева служба в час спостереглася та відставила його до шпиталю. Він видужає та буде певно виданий на суд.

ПРИКРАШЕННЄ ЧИ ОПОҐАНЕННЄ?

ВАШИНҐТОН, 2. марта. — Міністерство війни дістало було недавно прозьбу від нюйорського годинникарського купця Оскара Лазаруса дозволити йому прикрасити статую Свободи, що стоїть у нюйорськім порті. Хотів він наложити на плесно руки, що держить походню, годинник на ременци, який тепер носять жінки. Годинник мавби мати лямпочки, які можнаби засвічувати в ночи.

Міністерство війни відкинуло пропозицію годинникаря на тій основі, що такий новомодний додаток місто прикрасити таку старомодну даму, яка зображена на статуї, її лишень ошпетивби.

ЩЕ ОДИН ПРИЯТЕЛЬ КРИТИКУЄ ВИЛСОНА.

ВАШИНҐТОН, 2. марта. — Полковник Гавз, що був колись головним дорадником президента Вилсона, почав недавно друкувати в однім тижневику свої спомини про Вилсона, в котрих він відбирає Вилсонови заслуґу за богато реформ, які звичайно досі приписувано Вилсонови.

ЦІКАВИЙ МОТИВ КРАДЕЖІ

РОКВИЛ СЕНТЕР, Лонг Айленд, 2. марта. — Місцева поліція ніяк не може розвязати мотиву одної крадежи. Допустилася її молода шведська іміґрантка Аста Сальмен, яка служить тут в одних богачів, від котрих вона й вкрала всякої одежі на кількасот долярів. Поліція не мало здивувалася, коли дівчина при арештованню не перечила, що вона вкрала, а ще більше було здивованне полісменів, коли вони найшли все крадене добро в кімнаті дівчини не рухане; видно було, що дівчина ані не носила краденого ні не старалася його продати.

Заінтриґована таким небувалим захованнєм поліція стала слідити за минувшим життєм дівчини, і тут попала на ще цікавійші познаки. Перед виїздом до Америки дівчина любилася в одному Фінляндци, якому на імя Брунко Пукка. Перед відіздом дівчини до Америки він мав признатися її, що він був бутлеґером, що він мав спільника, якогось Свенсона, що сей його обманював, і він, Букка, його вбив. Недавно шведська поліція арештувала за вбийство Пукку, а шведський консуль в Америці почав уже робити заходи, щоби покликати любовницю вбийника на свідка. Як догадується поліція, дівчина вкрала на те, щоби дістатися до вязниці та в сей спосіб уникнути свідоцтва проти свого коханка.

НАЙВИСША ЗАЛІЗНИЦЯ НА СВІТІ.

На висоті 4900 метрів понад уровень моря збудували залізницю, що є найвисша на світі. Є то линвова залізниця Каракоіяс Тін Компанії у Болівії. Нею доставляють цину з копальні до гути. Копальня ця є на східному склоні Андів, недалеко жерел ріки Амазонки на висоті 4570 і 5200 метрів. Тому, що залізниця на шинах коштувалаби дуже богато, то рішили побудувати линвову, що їде в доволі простій лінії. Залізниця доходить до 4.900 метрів високо. Уживають дві линві, завішені на сталевих вежах, постійну, якою пересуваються ваґони й рухому, якою управильнюється скорість ваґонів. Залізниця ділиться на два відсотки, оба вправляє в рух електрична стація. Ваґони ідуть у віддалі 300 метрів один від одного.

„УКРАЇНСЬКІ МЕДИЧНІ ВІСТИ".

Київський Медичний Інститут видає між иншим українською мовою орґан свій — „Українські Медичні Вісти". Недавно вийшло ч. 3. „Вістей" розміром біля 20 аркушів друку. Біля цього солідного видання скупчуються поважні наукові сили, і воно стало орґаном української медичної думки на Україні. Характерно, що столиця — Харків — до видання медичного журналу українською мовою ще не додумалася; як і раніше, так і тепер медичні журнали все ще виходять тут в російській мові, не дивлячись на 100 проц. „українізації".

АВТОМ ДО ПІВНІЧНОГО БІГУНА.

В Парижі роблять проготовлення для подорожі до північного бігуна. Більше вчених поїде з Парижа до Ню Йорку через північний бігун. Подорож відбуватиметься „криголомами" (спеціяльними кораблями до ломання леду), літаками й автомобілями. Автомобіль в разі потреби можна перемінити на моторові сани. Пятнацять осіб належить до експедиції, яка задумує виїхати з Парижа в квітні 1926. року. В Дінкірхен всядуть на корабель, а після причалення на Шпіцберґені зачинається тяжша часть подорожі. Кораблі для снігу й леду збудовані на зразок моделів норвежського капітана Свердрупа, колишнього команданта Нанзенових експедиційних кораблів. Кап. Свердруп візьме також участь у теперішній подорожі. Думають, що дістануться на бігун, користуючися на переміну аероплянами, автомобілями і моторовими саньми. Учасники подорожі такі певні, що дістануться на бігун, що вже тепер визначують собі там побут на чотирнацять днів. У звязи з цим має бути дальше подорож через Аляску, Канаду аж до Ню Йорку. Там думають успіхи подорожі перемінити в дзвінку монету при помочі мувінґпікчера. Советський уряд приобіцяв поміч членам експедиції. Советські радіостації будуть у постійній звязи з експедицією.

ТИРАЖ УКРАЇНСЬКИХ (БОЛЬШЕВИЦЬКИХ) ЖУРНАЛІВ.

Де-які відомості, не вичерпуючі, подає на цю тему „Прол. Правда" (ч. 12): „Всесвіт" 8.200 (ціна 30 карб. за один примірник), „Глобус" — 10.000 (ціна 20 карб.), „Знання" — 4000 (20 карб.) і „Нова Громада" 5.000 (ціна 30 карб.). „Пролетар. Правда" у високій ціні журналів бачить головну причину невеликого їхнього тиражу. Очевидно, що не тільки в цьому. Є й инші причини: бездарність редакцій, невміння їх орґанізувати видання з редакційного боку, а саме головне невідповідність матеріялу, який друкується в цих журналах, справжнім культурним інтересам читача. З зачарованого кола, утвореного большевицькою дійсністю спеціяльно для друкованого слова, журналам вийти не під силу. Вони можуть існувати тільки завдяки обовязковій передплаті, яка стала, як це свідчить дійсність, головною і майже виключною передумовою існування як журнала, так і ґазети.

ЯК Є НА МАРСІ?

Д-р Чарлз Джан, директор обсерваторії Мавнт Вілсон каже, що на Марсі є мало води — на половину менше як на землі. Воздуха там також мало. Кисня в Марсовій атмосфері є на 100 відсотків менше як на вершку мавнт Іврести. Як знаємо, на мавнт Іврести є кисня замало для людських легенів і треба собі помагати киснем. Теплота на Марсі, по словам Джана, така сама як на землі.

ВІДКІЛЯ ВЗЯЛАСЬ КІТКА НА СВІТІ?

Дивним способом. А саме випчихали її на світ і то підчас потопи світа. Є така мослімська леґенда. Тоді були вже і миш і щур і так розмножувалися, що годі було видержати в ковчезі. Тоді Ной погладив льва по чолі, лев пчихнув сильно і з носа його вискочив кіт і кітка та як стій кинулися на незносних гризунів. Инша леґенда каже, що кітка вискочила з Ноєвої рукавиці. Мадяре мають таку леґенду: Як Ной прийшов на ковчеґ, чорт захотів затопити його. Тому він сам перемінився у миш і взяв перегризати діру в кораблі. Ной кинув за ним рукавицею. З рукавиці повстала кітка й знищила діявольське діло. Инші леґенди кажуть, що миш то не сам чорт, але сотворіння, що за почином чорта хоче затопити корабель. Румунська леґенда кінчиться так: Як кітка проковтнула миш, мала рівночасно в своїм тілі й чорта. Але не довго, бо чорт скоро видістався з її тіла. Все таки в кітки осталося по чортови трохи пекольного огню. Тому котячі очи ще й нині так несамовито світять в темноті, тому її шерсть, коли її потерти, сипле іскри.

900-ЛІТНІЙ ЮВИЛЕЙ СТОЛОВИХ ВИЛОК.

Девятьсот літ минає з того часу, як вилки стали в Европі конечним столовим приладом до обіду. В осени 995 року син венецького дожі, Пєтро Орсеольо, оженився з княжною Арджільо, сестрою східно-римського цісаря. Коли в Венеції їли ще пальцями, то княжна Арджільо послугувалася вилками і золотою ложкою. Ложка для Венеціянців не була нічим новим, але вилок не знали. Венеціянські дами старались наслідувати княжну. Хоч уживати вилки спочатку здавалось дуже не вигідним, то таки небаром уживали вилок загально у визначних родинах Венеції, хоч були такі, що глузували собі з них і називали вилки непотрібним інструментом для венеціянського смаку. Тривало ще століття, заки вилки введено в цілій Італії. Насамперед у часах ренесансу, около 1360-го року, прийшли вилки до Фльоренції і скоро поширилися в инших італійських містах. У Франції згадується про вилки, як їх долучили до спису срібного скарбу короля в 1379-му році. Але загально стали їсти вилками щойно в році 1550-му. В 1608-му році приніс вилки безпосередно з Венеції до Анґлії купець Корґейт. Але загально стали їсти в Анґлії вилками також щойно з кінцем 17-го століття. Нині весь цивілізований світ уживає вилок.

ЖИВІ ДОКАЗИ УКРАЇНІЗАЦІЇ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ.

Нарада військових шкіл України й Криму пересилала „своє палке привітання" 14 парт'їздові КПБУ. Привітання підписали президія наради: Путна, Месзіт і Зейфіт. „Тоже Украинцы".

НІМЕЧЧИНА ГОТОВА ВІДКЛИКАТИ СВОЄ ЗГОЛОШЕННЄ ДО ЛІҐИ НАРОДІВ

ГАМБУРҐ, Німеччина, 2. марта. — Німецький канцлер др. Йоган Лютер виголосив сьогодня в салі тутешньої міської ради, де зібрались гамбурські достойники, політичну промову з приводу недалекого зібрання Ліґи Народів.

Він сказав, що Збір Ліґи Народів і її Раду скликано нароком задля приняття Німеччини в члени Ліґи і її Ради. Се, казав, сталось наслідком порозуміння німецького представництва з аліянтами перед умовою в Локарні, у Щвайцарії, в жовтні минулого року. Длятого, говорив він, Німеччина обстоює при свому праві, що тільки вона має бути принята тепер до Ради Ліґи Народів, а про побільшенне Ради можна говорити щойно на осінньому Зборі, коли вже Німеччина буде і членом Ліґи і її Ради.

Коли Німеччина сього придержується, казав Лютер, то й аліянти повинні бути вірні приреченню, а не ломити підстав локарненської умови.

Він вірить, казав, що так станеться, як умовлено в Локарні, тим паче, що і другі держави підпирають Німеччину. Та колиб так не сталось, продовжав Лютер, то Німеччина не буде побиватись за участю в Лізі Народів і відкличе своє зголошенне приступлення в її члени. На се, кінчив канцлер, німецька делеґація мусить одержати запевненнє до пятниці, інакше вона навіть не поїде до Женеви.

НЕ ПРИЗНАЮТЬ ЧЕМБЕРЛЕЙНОВИ СВОБОДИ ДІЛАННЯ.

ЛОНДОН, 2. марта. — Парляментарні посли не признали міністрови закордонних справ серови Остенови Чемберлейнови свободи акції в Лізі Народів у Женеві, але заявились за збереженнем приречення Німеччині, що тільки вона тепер буде принята до Ради Ліґи Народів.

КРИТИКУЄ ЛОКАРНЕНСЬКУ УМОВУ.

ВАРШАВА, 2. марта. — Вчера критикував різко в комісії заграничних справ сойму вшехпольський посол Стронський локарненську умову. Він заявився за відкиненнем умови, а бодай за приняттєм із засторогою, що Польща одержить місце в Раді Ліґи Народів.

ЧОТИРИ ПОЛЬСЬКІ ПАРТІЇ ЗА ПРОГОЛОШЕННЄМ МОНАРХІЇ.

ПАРИЖ, 2. марта. — Телеграми з Варшави сповіщають, що там вельми швидко зростає пропаґанда за королем.

Чотири польські консервативні партії, сильна народово-демократична партія (вшехпольська), християнсько-народова партія, людовці і консерватисти заявляються за скорим скасованнем републики і проголошеннем дідичної монархії.

ЛОКАРНЕНСЬКА УМОВА.

ПАРИЖ, 2. марта. — Французька палата послів приняла сьогодня локарненську умову великою більшостю голосів. Сенат безперечно також прийме.

БРУКСЕЛЯ, столиця Бельґії, 2. марта. — Бельґійський сенат приняв сьогодня однодушно локарненську умову.

НІМЕЧЧИНА ПРИЗНАЄ КРЕДИТ РОСІЇ

БЕРЛІН, 2. марта. — Представники німецького промислу постановили в порозумінню з німецьким федеральним правительством признати советській Росії кредит на купно німецьких промислових виробів до висоти 300 міліонів золотих марок ($75,000,000).

Се частина загальної фінансової програми, яку предложив німецькому парляментови міністер скарбу др. Петер Райнголд.

ҐІНДЕНБУРҐ В ЛИПСКУ.

БЕРЛІН, 2. марта. — Сьогодня президент Ґінденбурґ був в Ляйпціґу, в Саксонії, на славній весняній виставі (ярмарку).

Його величаво привитано.

Також зібрались громадно монархісти, щоб уладити маніфестацію, а комуністи, щоб уладити демонстрацію проти них. Але поліція зберегла увесь день зразковий порядок.

КОРОЛЬ ХОЧЕ ЛЕТІТИ.

МАДРИД, 2. марта. — Еспанський король Алфонсо заявив, що перелетить літаком разом з королевою понад Атлянтійський океан до Південної Америки. З ним летіло-б більше осіб на 8 літаках.

ПРОМИСЛОВА КРІЗА В ПОЛЬЩІ.

ВАРШАВА, 2. марта. — В Польщі зростає промислова кріза і безробіттє.

З Каліша повідомляють, що там призвано військо проти безробітних, які уладили демонстрацію. В перепалці ранено 30 осіб по обох сторонах.

РАДІО ДЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ.

ПАРИЖ, 2. марта. — Леон Троцький виголосив промову в радіо-товаристві, в якій сказав, що радіо послужить для революції. Він представив у своїй промові образ будучої революції в Парижі, коли, казав, пролетаріят захопить вежу Айфля і відтам буде ширити світову революцію.

ВИНАХІДНИК НА ПОСЛА.

ОСЛО, столиця Норвеґії, 1. марта. — Норвеський кабінет уступив. Тепер подають між новими кандидатами на премієра славного винахідника Фрідтйофа Нансена.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Ситі і Загранцею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

СОЮЗ БАНКРОТІВ

Італійський диктатор Мусоліні не пропускає тепер дня, щоби не сказати якоїсь промови. Так і видно, що людина любить себе послухати. Бовтаючи так богато, він мусить часто говорити дурниці. Таке случилося йому з його недавною розмовою з кореспондентом французької ґазети Ле Пті Парісіен.

Ся розмова моглаб видаватися важною о стільки, що в ній нібито начеркнений новий европейський союз. Мусоліні звертає в ній уваґу на потребу нової рівноваги сил у Европі. Дотеперішна рівновага має бути сильно захитана, бо перед Европою встає марево консолідації всіх Німців, консолідації, яка поставить Европу перед солідним бльоком 80 міліонів Німців. Сих 80 міліонів Німців, живучих на одноцільній території в самій середині Европи, сими днями не дає спати відважному диктаторови Мусоліні. Йому мурашки йдуть поза шкіру, коли він про се думає. Чого сих 80 міліонів Німців не зможе зробити, в буйній уяві італійського диктатора? Вони готові почати нову европейську війну, яка легко може перемінитися в світову. Вони можуть навіть запротестувати проти дальшого насильного італійщення 250 тисяч Німців в Тироли...

Як чоловік діла, Мусоліні сейчас збирається зарадити страшному лихови. Засукавши рукави, він предложив французькому ґазетяреви цілий плян нової констеляції Европи. Проти 80-міліонового німецького бльоку треба,—диктував він, — виставити новий бльок. Складатися він має з Італії, Франції та Польщі. В сей спосіб проти 80 міліонів Німців виступить сила, яка в самій Італії й Франції вже має 80 міліонів. Польща додасть до сего 40 міліонів для доброї міри. Мусоліні з питомою собі любовю до гучних фраз називає сей бльок славянсько-римським союзом проти ґерманського. Бундючність та надутість диктатора видно з того, що він називає сей бльок славянським, хоча 15 міліонів Поляків се лишень одна десята частина славянського світа.

Скілько реального стремління можна побачити за сими плянами? Відповідь на се питанне можна найти у вдачі італійського диктатора, як вона проявлялася в його дотеперішній діяльности. Як його слушно представив його недавний приятель посол Россі, Мусоліні не може жити дня, щоби на когось не напасти. Він жие політично сим, що кождого дня придумує горячковим Італійцям нових національних ворогів, проти котрих він себе відтак представляє головним борцем. Нині він залицяється до Франції, але не давний то ще був час, коли він вимахував кулаком в сторону Парижа. Нині він говорить про свою любов до південних Славян, але ще так недавно він дзенькав на них своєю тупою шаблиною. Коли в Італії забули на ворогів у Франції та Югославії, тоді Мусоліні робив відвічних ворогів Італії з Анґлії, а відтак з Греції. Тепер, як забулася Греція, її місце заняла Німеччина, проти котрої кождий боягуз може кулак підносити, бо вона розоружена.

Що старі европейські союзи розбиті, се вже давно всі воробці знають, і не треба аж римських сов о се питати. Лишень з того ще не виходить, що Европі знова забагається ділитися на два ворожі табори та готовитися до нової різні. Зрештою, якби до сього йшло, де є основи сього римсько-славянського союза межи Італією, Францією та Польщею? Коли се має бути военний союз, то такий союз передовсім мусить межи собою мати банкира, котрий плативби рахунки военних приготовань. Таких банкирів від кінця війни є лишень два: Анґлія й Америка. Без допомоги одного з них союзи не варта ні нюху табаки, не то того пороху, який вистріляють при заключенню союза. Яку фінансову силу представляють зі себе Італія, Франція та Польща? Що кожда з них любить фіциґорнитися шаблями й рушницями, се відомо, але хто буде платити сі шаблі та рушниці? Італія, яка нині стоїть над берегом пропасти через замкненне іміґрації, через брак вугля й зеліза? Франція, яка стоїть перед фінансовою руїною держави? Польща, ся ростратниця, яка досі жила тим, що продавалася французькій політиці за полісмена?

Словом, пропонований італійським диктатором латинсько-славянський союз се спілка банкротів, спілка трох держав, зруйнованих до краю війною та нерозумною фінансовою господаркою серед повоенної побідної горячки. Союз такий не може мати нутрішної сили, бо зовнішний банкир може легко фінансовими покусами відтягнути від союза такого члена, якого він лишень захоче.

Зрештою, колиб навіть він заснувався, то й той 80-міліоновий бльок Німеччини не буде сидіти тихо, але буде старатися собі найти приятелів. А найти в Европі він потрафить. Проти военної політики латинсько-славянського союза дуже легко виступить Анґлія, а сей союз легко найде в Европі ще других помічників.

Та до сего нового розділу Европи, здається, не дійде тому, бо той самий італійський диктатор, який його пропонує, за кілька днів забуде за свої великі пляни та в новій горячковій промові виступить проти котрогось зі союзників як нового віковічного ворога італійського народа. Такого нового чорта вимагає нутрішна політика диктатора, бо лишень вишукуванням нового чорта кождого дня може фашистська диктатура заголюкати Італійців до мовчанки на грубе поневоленне, яке над ним практикує Мусоліні.

НОВА МЕТУШНЯ В ЕВРОПІ

Дня 8. марта збереться в Женеві Ліґа Націй на звичайну сесію, яка буде пропамятною з того боку, що на ній буде прийнята Німеччина як член Ліґи. В той спосіб ввійде Німеччина остаточно між сімю народів, а тим самим перестане формально істнувати бльок аліянтів. Німеччина одержить ще й місце в Раді Ліґи, яке її заґарантовано при заключенню мира в Льокарно.

З приводу того місця в Раді Ліґи повстала тепер метушня. Рада вирішує всі важні справи, а впливи в ній були поділені між Францією і Анґлією. З хвилею, коли ввійде до Ради Німеччина, ситуація зміниться. Німеччина буде третим чинником, який може скріпити собою після вподоби, Анґлію або Францію. Тим занепокоена особливо Франція і Італія, які бояться анґлійсько-німецької ґеґемонії в Европі, бо не сумніваються, що Німеччина буде вести спільну політику з Анґлією.

Щоби цему зопобігти, піднесла Франція думку поширення місць в Раді. Щоби спаралізувати німецький вплив, пробує вона впхнути до Ради прихильні собі держави, а саме, в першій мірі Польщу, а дальше Іспанію і Бразилію. Всі ті три держави претендують тепер о заступництво в Раді Ліґи, а попирає їх особливо Франція і Італія. Попирає їх рівнож і Ватикан, бо ходить тут о католицькі держави.

Француський міністер заграничних справ Бріян маневрує в тій справі дуже зручно. Він знає, що не може поставити її на вістрю меча, бо тим самим нарушив би льокарненський договір та не додержав даного Німеччині слова, що вона і тільки вона, одержить стале місце в Раді Ліґи. Тому то він підходить до цего з иншого боку.

Бріян підносить, що по француско-німецькім замиренню одна тільки Польща настроена ворожо до Німеччини. Він твердить далі, що Німеччина, як тільки стане членом Ліґи Націй, піднесе сейчас свої права до Шлеска і данціґського коритара. Польща не маючи свого заступника в Раді не буде могла боронитися. Обовязок оборони спаде на Францію, яка обовязана до цего на підставі француськo-польської угоди. Таке одначе становище для Франції дуже невиґідне, бо воно може викликати в німецьких колах сумніви що до льокарненського пакту замирення. Колиж знова Польща дістане місце в Раді, буде могла сама боронити своїх прав, а Франція, яка є в приязних відносинах з Польщею і Німеччиною, буде могла між ними посередничити. Бріян викручується отже сіном.

Неясним стає становище Чемберлейна, міністра заграничних справ Великої Британії. Виходить на яв, що він поробив на власну руку без відома анґлійського кабінету деякі обіцянки що то поширення місць в Раді. Можна припускати, що він навіть міг обіцяти таке місце Польщі. Свідчить про це його послідна мова, в якій він виказував потребу допущення до Ради й других держав, щоби всі вони несли відвічальність за долю Европи, а не тільки кілька держав, як це було досі. Що він під тими новими державами розумів Польщу, можна вносити з промови польського міністра заграничних справ Скшинського, який висипав нечувану скількість компліментів в сторону Чемберлейна та цілої анґлійської нації, називаючи Чемберлейна одною з найбільших постатей в історії англійського народу.

Мимо польських компліментів анґлійська преса занепокоена загадочним поведенням Чемберлейна. Атакує його анґлійська преса, а навіть негодує на него цілий міністерський кабінет закидаючи йому нельояльне поступованне.

Скшиньскі заповів в польськім соймі, що Польща буде домагатися сталого місця в Раді Ліґи вже на найблизшій сесії Ліґи. Швеція заявилася за недопущенням Польщі до Ради. Німеччина знова висилає до Женеви канцлера Лютра і міністра заграничних справ Штреземена з тим припорученнем, що мають право відкликати заяву Німеччини що до вступлення в члени Ліґи, якщо Польща мала би одержати на рівні з Німеччиною стале місце в Раді, бо це противне заключеній що до цего умові в Локарно.

Як бачимо, ситуація напружена. Польща на нашу думку тепер нічого не виграє. На разі одержить місце в Раді тільки Німеччина. Справа допущення до Ради Ліґи других держав, прийде по всякій правдоподібности під обради Ліґи допервa на осінній сесії. Перманентного місця в Раді мабуть Польща взагалі не одержить, вдоволиться вона одначе і несталим місцем. А що до такого має шанси, бо цьому не противиться принціпіяльно навіть Німеччина.

Польща побивається за те місце, бо свідома того, що скорше чи пізнійше вирине перед Ліґою квестія польських західних і східних границь, які загрожують мирови в Европі і які треба буде простувати мирною дорогою. Простувати зачне перша Німеччина і треба буде боронитися. А що Франція має доволі своїх клопотів то годі надіятися від неї великої допомоги, тимбільше, що запал до Польщі в Франції остиг. Треба буде отже покладатися на власні сили. Це й властива причина, чому Польща так страшно убігається о місце в Раді і чому клонить голову навіть перед перфідним Альбіоном.

ДОПИСІ.

КОГУС, Н. Й.

І. Коляда на Рідну Школу.

Українська Громада в Когус, Н. Й., як і попередніх так і того року не забула про коляду для Рідної Школи в старім краю. Щирі громадяни порадились в тій справі і підготовились до коляди. Помимо зимна і снігу і застою в фабриках перевели коляду успішно. Заколядували 120 долярів, з чого 60 долярів ужили на домашню потребу, а 60 дол. переслано через Обеднанне до старого краю на фонд Рідної Школи. Колядувати ходили через три вечері на переміну: Н. Заблоцький, Й. Лозинський, І. Колосовський, І. Недільський, В. Дерлиця, Д. Посідь, Ф. Шаршанович, Ю. Гончарик, І. Коба, А. Ґела і Д. Зальопаний. Честь і щира подяка в першій мірі тим громадянам, що не жалували часу і труду і пійшли колядувати, а заразом і всім жертводавцям, що розуміють ціль і значінне Рідної Школи та не поскупили жертв на так важне діло.

Д. З.

II. Український Парк.

Заходом Тов. Українсько-Американських Горожан (Ukrainian-American Citizen's Club) закупила наша громада площу 14 подвійних лотів, величини завбільшки двох краевих морґів в трикутній формі, яка обведена природним півколесом ріки Могок і на тій землі заснували Українці Український Парк.

Була то не земля, а радше сказати по американськи „домпа", але завдяки спільній праці нашої громади з домпи повстав парк, який на весні викінчиться і отвориться для ужитку громади. Чоловік, який продав на весні сю землю, побачивши її в осени упорядковану, сказав, що гроші, які ми вложили, принесли нам в протягу 9 місяців сто процент. Саме тепер робляться заходи коло будови павільону і це легко удасться, бо на землі не тяжить ані цента довгу. І тут належиться подяка тим людям, що потрудились як коло купна так коло упорядковання того парку, який є великим здобутком української громади в Когус.

Українсько - Американський Клюб в Когус заінкорпорований в стейті Ню Йорк і має свій власний дімок при 100 Саратоґа Ст. вартости 1.500 дол. і висше згадану землю, котра тепер вартує 4.000 дол. А тепер, браття клюбовці, по зимовім відпочинку з першим звуком жайворонка візьмімся до праці так як торік ми розпочали, щоби так красне діло нами розпочате як найскорше скінчити.

Клюбовець.

СТ. ПОЛ., МІНН.

Спростованнє.

Хвальна Редакціє: Звертаю увагу на допись, що була поміщена в ч. 36 з 13-го лютого. Я вислав лиш $30, а Ви помістили, що $72. То прошу ласкаво спростувати. Друге: ті особи, що дали по одному долярови, то лиш імена їх є, а кілько дав, то нема, то прошу зверніть увагу і на сі імена: Іван Кузьма, Емілія Хребтович, Петро Касиян, Теодор Кодлубай, Стефан Звірик, Теодор Бреґіцький. То прошу спростувати, як Вам лучше буде.

П. К.

НЮ ГЕЙВЕН, КОНН.

Під увагу Союзовцям і другим Українцям.

Дня 18. січня пригодився отакий випадок. Около години 6-ої рано Мартин Дахневич, його син і столівник вибирались як звичайно до фабрики на роботу.

Син застардував свій власний самохід і рушили з дому, не знаючи, що смерть очікувала недалеко в дорозі. От яку милю дороги від власної хати дорога була дуже ослизла і густа мрака була на перешкоді. Нараз син побачив великий трок перед собою. В тій хвилі скрутив на бік та задом зударив до трока так сильно, що отець Мартин потерпів такий удар, що своє життє закінчив 15 мінут пізнійше.

Покійний походив з Довжанки. Ся нещаслива пригода нехай буде кожному в памяти набудуче.

Тому кілька неділь взад була допись в Свободі п. з.: Чому Довжанка забута. Дописуватель навіть хвалився, що колись хотіли назвати Довжанкою славний відділ 370 У. Н. Союза, товариство Любов, котрий істнує 13 літ, однак, на жаль, покійний не належав до того відділу хотяй не раз і не два його добрі знакомі напоминали: Вступіть до товариства Любов, котре числить 124 членів дорослих, та він завсіди відкликувався: Є ще час на се!

Отож треба памятати назавсіди, що ніхто не знає, коли смерть прийде. Смерть то се дуже острий меч. В кождій хвилі можна сподіватись якогось випадку або каліцтва.

Щоби забезпечити свою рідню, треба нам вписуватись до запомогових організацій як український Народній Союз, котрий дуже помагає в разі нещастя і смерти.

Таксамож Тов. Любов, відділ 370, за дуже малесеньку вкладку місячно по 50 центів виплачує в разі хороби тижнево по $5.00, а вразі смерти члена виплачує 150 долярів спадкоемцям.

Отжеж памятаючи сей випадок, не треба довго думати, що коли буде, а вписуватися в члени тов. Любов, відділ 370, поки час.

Мих. Довгий.

БРИДЖПОРТ, КОНН.

Для старого краю.

З нашої місцевости вже давно була в часописі Свободі згадка. Здавалось, що Українці з нашої місцевости сплять блаженним сном. Та так воно не є. Члени товариства Української Січи, від. 59-ого Укр. Нар. Союза, на послідним мітинґу по короткій а щирій дискусії ухвалили, щоб товариство закупило пять шерів Земельного Банку Гіпотечного у Львові і члени зосібна також.

Тов. Укр. Січ дало $25.00, В. Підлуський $10.00, П. Гринюк $5.00, Ст. Лободинський $5.00, Й. Волк $5.00, І. Максимів $5.00, Т. Дрозд $5.00, М. Галькевич $5.00 — разом $65.00. Передше зложили на інвалідів також слідуючі особи: Мих. Галькевич 75 ц., Василь Підлуський 50 ц., Вол. Венґринович 25 ц., П. Гринюк 25 ц. Мар. Шиманський 25 ц., разом $2.00. Цілу суму $67 вислано до старого краю через Обеднанне. Все ті члени згаданого товариства без крику і гонорів підпирають старий край у визвольній боротьбі.

Тож кличу Вас всіх, Українці, до складання жертв оскільки хто зможе. Беріть собі примір з тих Січовиків, котрі все дають і дають і будуть давати доти, поки наша мати Україна не буде вільна з тих кайдан московсько-ляцьких.

Січовик.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.

Український Хор ім. Олександра Кошиця в Филаделфії.

Як вже згадувано в попередній дописі про Український Хор ім. Олександра Кошиця в Филаделфії, так і тепер повідомляємо Шановну Українську Публику в Филаделфії, що Хор відбуває свої реґулярні проби в середу від 8-ої до 10-ої год. вечір і в неділю від 7-ої до 9-ої вечір в Українськім Домі при 847 Френклин Стріт.

Перший свій виступ Український Хор зробить 4-ого квітня на святі Тараса Шевченка в Українськім Домі під тимсамим числом.

Український Хор вже приготований проспівати чотири пісні композиції О. Кошиця. Наш диригент докладає всіх сил, щоб Український Хор зміг виконувати українські пісні в їх українській красї і артистично.

Ми певні, що і диригент і Український Хор ім. Олександра Кошиця при добрій волі співаків вивяжеться із свого завдання як найлучше.

Теодор Свистун.

ГАРТФОРД, КОНН.

На Рідну Школу.

З уваги, що майже всі українські громади та відділи У. Н. Союза в Америці спішать з помочю нашим рідним браттям в старім краю в їх недолі та їх нерівній бортьбі з ворогом а саме в боротьбі за Рідну Школу, також і наш відділ 277 У. Н. Союза не хоче лишитись по заду других відділів і спішить хотяй з невеликою але щирою жертвою Рідній Школі. Жертвували по $1.00: Дмитро Йордан, Онуфрій Курко, Павло Курко, Константин Ґвіздь, Яцко Ґвіздь, Іван Нестерук; по 50 ц.: Павло Молава, Семен Ґвіздь, Лука Залуцький, Михайло Курдина, Олекса Курило, Михайло Бойко, Юліян Смощик, Стах Копанецький, Максим Гнатюк, Іван Гнатюк, Семен Мотиль. З каси відділу $10.00, разом $21.50 ц. Гроші вислано до Обеднання, з призначенням на Рідну Школу.

Дмитро Йордан.

ЗАМІСЦЬ КАПЕЛЮХА — ХУСТИНА ДО НОСА.

Ортодоксійне анґлійське духовенство найшло собі тепер нову ціль для пропаґанди: воно бореться проти старої звички, що „молоді" жінки беруть шлюб без капелюхів, тільки з оксамитною стрічкою у волоссю. Духовні орґани повідомляють новоженців, що жінки повинні приходити до церкви з накритою головою. Деякі священики дозволили щонайменше накрити голову кишенковою хустинкою, замісць капелюха. На боці духовенства стоять, річ ясна, фабриканти капелюхів.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

НЮ ЙОРК, Н. Й. Тов. Свобода, від. 194, повідомляє, що надзвичайний мітинґ товариства відбудесь о 7.30 вечером в суботу, дня 6. марта в галі Касіно, 358 W. 44-та улиця. Обовязком кождого члена прибути і заплатити свої вкладки. Проситься прибути на час. Неявившийся член заплатить кари 25 ц., а урядник 50 ц. — Саверин Шимків, предс.; Іван Витяк, секр.

КАСОВИЙ ЗВІТ ОБЕДНАННЯ.

(За місяць лютий, 1926).

I. ПРИХІД:

1) З перенесення з попередного місяця		$ 328.03
2) Прихід в лютім:		
а) Народний податок	$ 260.90	
б) Земельний Банк	195.00	
в) Рідна Школа	1571.12	
г) Ріжні	690.61	2717.61
Разом		$3045.66

II. РОЗХІД:

а) Висилка до краю:		
1) Рідна Школа	$1000.00	
2) Промислові школи	250.00	
3) Ґімназія в Кремінци	100.00	
4) Ґімназія в Дрогобичи	50.00	
5) Земельний Банк	195.00	
6) Інваліди	200.00	
7) Політичні вязні	100.00	
8) Голодуючим	100.00	
9) Сиротам	100.00	
10) Центр. Союз Укр. Студентства	100.00	
11) Тов. „Просвіта" у Львові	75.00	
12) Краева преса	75.00	
13) Укр. Захоронка у Львові	50.00	
14) Народний Дім в Холмі	25.00	
15) Писменникам	25.00	
Оплата пересилки і листів	24.25	$2469.25
б) Платня секретаря		150.00
в) Рент		25.00
г) Стемпси і чищеннє офісу		8.00
д) Телефон		5.10
е) Кошта дороги		6.48
Разом		$2663.83

III. ЗІСТАВЛЕННЄ:

Прихід в лютім	$3045.66
Розхід в лютім	2663.83
Остає в касі Обеднання з днем 28. лютого	$381.83

Обеднанне Укр. Орґанізацій в Америці.

УВАГА! БРУКЛИНЦІ! УВАГА!
ЧОМУ НАМ БИ НЕ ПІТИ НА ТАК ВЕСЕЛУ ЗАБАВУ?

Заходом Укр. Товариства
ЗАПОРОЖСЬКОЇ СІЧИ
від. 325 У. Н. С. в Бруклині
відограється дві комедії, а то:

ЯК КОВБАСА ТА ЧАРКА, ТО МИНЕТЬСЯ СВАРКА

і

БУВАЛЬЩИНА

В НЕДІЛЮ, 7. МАРТА, 1926 Р.
на гали Литовців
ANNUNCIATION HALL
N. 5th and Havemeyer Streets,
BROOKLYN, N. Y.
Вступ по $1.00, 75 і 50 центів.
Початок о 2-ій годині з полудня.
По представленню БАЛЬ
до пізна в ночи.
За добру забаву ручить
51 Комітет.

УВАГА! НЮ ЙОРК, ВЕСТ САЙД!

ТОВАРИСТВО СВОБОДА
відділ 194 Укр. Нар. Союза
І УКР. ДІТОЧА ШКОЛА
з 43-ої улиці Вест, справляють

КОНЦЕРТ І БАЛЬ

В НЕДІЛЮ, 7. МАРТА 1926 Р.
В WEST SIDE HALL,
355 W. 41st ST., NEW YORK CITY
Початок о год. 3-ій пополудни.
Вступ 45 центів.
Весь дохід призначений на просвітні цілі і Діточу Школу на 43-ій улиці.

Просимо Українців і Українок, приходіть громадно, а не пожалуєте. За добру забаву ручить 51,53
Шкільний і Товариський Комітет.

ПОЗІР! БАЙОН, Н. ДЖ.! ПОЗІР!

Заходом укр. кат. парохії при церкві Успенія Преч. Діви в Бейон, Н. Дж.
— відбудеся —

ВЕЛИЧАВИЙ БАЛЬ

В СУБОТУ, 6-ГО МАРТА, 1926
В ГАЛИ „LABOR LYCEUM"
72 W. 25th ST., BAYONNE, N. J.
Початок о год. 5-ій сполудня.
Вступ для мущин 50 цнт.,
для женщин 35 цнт.

На сей баль запрашає всіх Українців як місцевих так і з околиці до як найчисленнійшої участи 51
Балевий Комітет.

СТОЛІТНІ РОКОВИНИ „БАТЬКА РЕКЛЯМИ".

Одною з найцікавійших постатей бувшої Австрії був померший в 1825 році ц. к. урядник Йосиф Киселяк. Він вславився дивацтвом, що поміщував своє назвище величезними буквами на всіх можливих місцях: стінах, памятниках, печерах, скелях, деревах і т. д. Причиною того дивацтва мало бути це, що Киселяка зрадила наречена. Хотів її покарати, щоби всюди, де обернеться, стрічала його назвище. Правдоподібніше є, що заложився з кимсь за великі гроші, що до трох літ зробить своє назвище найпопулярнійшим у краї. Ціль свою осягнув. „Киселяк" — то слово сталося небаром так звісне, як нині прим. машини Зінгера, автомобілі Форда, мило Колгейта і т. д. Самособою, то розсівання свого назвища по будинках і памятниках потягло за собою численні конфлікти з властями. Неустрашимий Киселяк кари платив, а рекляму робив собі і дальше. Як вибудували новий міст на Дунаї, власти просили Киселяка спеціально, щоби моста не прикрашував своїм назвищем. Киселяк приобіцяв, але небаром побачили його імення на одним із філярів моста. Старий цісар Франц І. казав прикликати раз Киселяка до себе, щоби скартати його за „прикрашення" одного з двірських будинків. Коли цісар давав йому науку, Киселяк стоючи креслив щось на цісарському бюрку. Здивований цісар підійшов і побачив — самособою — славне імя „Киселяк" вписане крейдою на плиті бюрка. Кажуть, що кінець того дивака був такий дивний як його життя. Хотів вирити своє назвище на камені, який показувався з Дунаю раз на кількадесять літ підчас великої посухи. На жаль застав камінь уже залитий филями. З розпуки кинувся у Дунай. То лише легенда, бо Киселяк помер у 1825 році на холеру. Соті роковини смерти того „батька реклями" видобули його імення з забуття, в яку попало, хоч стільки тисяч написів розсіяв по цілій Австрії.

Матвій Костишин.

БЕРЕЖИСЬ!

Друже! Ніколи чужому не вір,
Обережним будь на кождім кроці,
Бо весь світ є обманою живе —
І друг такий мов колька в боці.

Не звважай на ласощі пестливих слів,
Бо в них найча завість все кипить,
Так вже їде в буденному життю,
Що гад, заки вкусить, перш сичить.

Так світ є обманою правдивих діл;
Він розбишака, гнобитель і кат;
Коли бо направді дізнав він кас слід,
Не був би закутий наш рідний брат.

Не поганяли-б в ярмах нас чужі;
Не була-б в нас страшна руїна;
Щоб на чужих не клали ми надій
То й не ридала-б днесь Україна.

Джемейка, 22—І.—1926.

УВАГА! — ФИЛАДЕЛФІЙЦІ!

ЗАХОДОМ ТОВ. „ЛЮБОВ"
відбудеться на запусти

ВЕЛИЧАВИЙ БАЛЬ

В СУБОТУ, 6-ГО МАРТА, 1926
В УКРАЇНСЬКІЙ ГАЛИ
849 N. Franklin St., Philadelphia, Pa.
Вступ 40 центів.
Початок точно о год. 7. вечер.

Шановні Громадяни!

Тов. „Любов" отсим запрашає всі Хвальн. Тов., Братства і Шановних Громадян прибути численно на згаданий Баль. Старші і молодіж повинні прибути численно на Запусти і погуляти перед постом. До танців буде приграватн добре вправлена орхестра. — Будьте приготовлені добірний. — Обовязком кождого члена Тов. бути на Балі.

За добру забаву ручить 51
КОМІТЕТ.

ДО УКРАЇНЦІВ У МІСТІ ШІКАГУ.

Парохія при церкві св. О. Николая в Шікагу уладжує

9-ДНЕВНУ КАМПАНІЮ

В ЦІЛИ ПРИДБАННЯ ГРОША НА БУДОВУ ШКОЛИ

Кампанія під президією Д-ра Володимира Сіменовича і других визначних Українців підчнеться

В СУБОТУ, 6-го МАРТА 1926
а закінчиться
В НЕДІЛЮ, 14. МАРТА, 1926

В тім часі члени Комітету під проводом своїх начальників відвідають тих Українців, котрих адреси є знані з прошенням о дар на будову школи. Українців, котрих адреси не є знані Комітетови, просимо о жертви на адресу: St. Nicholas School, 2238 Rice Chicago, Ill. 49,51

ЗА КОМІТЕТ КАМПАНІЇ:
Др. Володимир Сіменович, Др. Стефан Гриневецький, Николай Гуль, Богдан Пелехович, Роман Бойко, Василь Музика, Роман Смук, Варвара Мурин, Марія Мацьо, Анна Чикало.

КООПЕРАТИВНІ ОРГАНІЗАЦІЇ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Кооперативний рух в Америці почався дуже швидко після того, як в Рочдейл, в Англії, зроблено перший почин до кооперативної організації. Як відомо в 1844 році 28 ткацьких робітників заснували в Рочдейл першу в світі споживчу спілку на кооперативній основі. Вже в 1847 і 1848 році було організовано такі товариства в Америці, а саме в Востер і в Ню Бедфорд (Массачусетс). В 70-х роках своєї кооперативної крамниці почали закладати американські фармери. Деякі з тих крамниць істнують ще й до сегодня. Одначе на загал кооперативний рух в Америці розвивався дуже слабко, відокремленими починами і без значного поступу, аж до останньої війни. Після війни він раптово оживився, організувалась ціла маса нових товариств всякого рода і щойно з 1919—1920 років починається справжній розвиток американської кооперації.

Як взагалі кооперативні організації, так і американські розділюються на три роди: кооперативні кредитові товариства, спілки продуцентів — для гуртового виробництва і продукції або для гуртового продажу продуктів, — і врешті споживчі кооперативні спілки.

Центральною організацією споживчих спілок є Кооперативна Ліга, Центральний Союз Кооперативних Товариств в Злучених Державах. В 1924 році належало до неї 328 спілок з 95.400 членами, одначе ці числа представляють лише приблизно одну десяту частину усіх споживчих кооператив в Америці.

Одначе найбільший поступ зробив кооперат. рух серед американських фармерів. В кінці 1925 року Федеральний Департамент Хліборобства в Вашінгтоні мав в своїх реєстрах списано 10.803 фармерських організацій всякого рода, в двоє стільки, скільки їх було в 1915 році, коли зроблено перший загальний перегляд фармерської кооперації. Окрім того можна допускати, що яка тисяча товариств не подали своїх звідомлень до Департаменту Хліборобства і не є там записані.

В те число не входять фармерські кооперативні банки, кредитові товариства і асекураційні компанії. Воно обіймає лише організації для збуту хліборобських продуктів, для закупна господарського знаряддя, зерна на засів то-що, молочарні і підприємства, що так чи инакше служать фармерам в їх господарстві.

Між тими фармерськими спілками, 3.325 було організовано для гуртового збуту збіжжя, 2.197 для молочної продукції, 1.770 для збуту худоби, 1.250 для продажу городовини, инші для инших вижче названих цілів.

Найбільше фармерських кооперативних організацій має Мінесота — 1383, Айова 1094, Висконсин — 1092, Илиноіс — 832.

Новиною, поки що вдатною, в кооперативнім русі серед індустріяльних робітників є так звані робітничі банки. На протязі 1925 року що місяця десь організовано такий новий банк. Брацтво Залізничних Машиністів, яке було першим юніоном, що зважився на поле банкової кооперації, заряджує тепер цілим рядом банків, ощадничих кас та инших фінансових установ в двайцяти стейтах. В кінці 1925 року функціонувало в Злучених Державах 35 таких робітничих банків. Основного капіталу вони мали поверх вісім мілінів долярів, а всіх грошей поверх сто мілінів.

УВАГА! НЮАРК, Н. ДЖ., УВАГА!

ЗАХОДОМ ТОВ. ІМ. І. ҐОНТИ від. 110 Нар. Помочі і Української Православної Громади в Нюарку, Н. Дж.
— скликується —

ВЕЛИКЕ ВІЧЕ

В СПРАВІ ПОЛІТИЧНІЙ І РЕЛІГІЙНІЙ
В НЕДІЛЮ, 7. МАРТА 1926 Р.
В УКР. РОБІТНИЧІЙ ГАЛІ
59 BEACON ST., NEWARK, N. J.
Початок віча о 2. год. пополудни.

Головним референтом віча буде редактор „Народного Слова", добр. М. Хандога з Пітсбурга, Па. Будуть і другі місцеві і позамісцеві бесідники.

На се так велике віче запрошується всіх щирих Українців і Українок до численної участи, бо прийшла пора нашого єднання до скинення нашого поневолення як політичного так і релігійного. 51

ПОЗІР! НЮ ЙОРК І ОКОЛИЦЯ! ПОЗІР!

БОРБА

ІВАНА ПІДДУБНОГО

проти

СТАНИСЛАВА ЗБИШКО

польського чампіона

ЕРМАК ХАРКОВСЬКИЙ

проти

ФРЕНК БРУНОВИЧ

— відбудеться —

В ПОНЕДІЛОК 8. МАРТА, С. Р.

в великій Армори Гол

НА РОЗІ 34-ТОЇ УЛИЦІ І 4-ТОЇ ЕВНІ В НЮ ЙОРКУ

ПОЧАТОК 8.15 ВЕЧЕРОМ. — КАСА ОТВОРЕНА ВІД 6-тої.
ЖАК ПФЕФЕР, Менаджер.

СМЕРТЬ І ПОХОРОН ШПАЧКА.

— Хто вбив шпачка, шпачка в лісі?
— „Я убив!" — сказав воробчик,
„В темнім лісі, над водою,
Вбив я луком і стрілою".

— А хто бачив своїм оком,
Як вмер шпачок над потоком?
— „Я се бачила", сказала
Мала мушка, що жужчала.

— А хто кров зібрав шпачка?
— „Я", сказала срібна рибка,
„З нього кров текла в водичку,
Я підставила мисчичку".

— Хто і чим накрив мертвого?
Відповів маленький жучок:
— „Я умив, я накрив!
Я що міг, те зробив!..

— А хто викопав могилу
Для мертвого пташка?
— „Я", стара сова сказала,
„Рискалем весь час копала!"

— Хто відправив похорони?
— „Я", сказав столітний крук,
Маю книжечку маленьку,
„Відчитав я все гарненько".

— А хто „амінь" відспівав,
Як крук похорон справляв?
— „Я", сказав малий снігурчик,
„Був за дяка коло крука".

— Хто до гробу відносив
Тіло шпачка неживого?
— „Я", сказала ластівочка,
Що літає скоро, скоро.

— А хто свічечку держав?
— „Я", сказав сивенький голуб,
„Засвітив воскову свічку,
Летів з нею в темну нічку".

— А хто плакав за мертвим?
— „Я", сказала дика качка,
Голосила — заводила —
Я була за шпачком плачка".

— А хто псальми відспівав?
— „Я відспівав, соловейко,
Відспівав я їх раненько,
Заки сонечко зійшло".

— Хто дзвонив за душу шпачка?
— „Я", сказав великий рак;
Потягув за шнур від дзвонів.
І занявся похороном...

Свобідно з англ. мови
переробив А. Ч.

РИМИ І ДРІБНИЧКИ.

(з Mother Goose Nursery Rhymes).

Маю невеличку сестричку —
Кличуть її Ірка.
Вона йде через води,
Глибокі — глибокі — глибокі.
Вона йде через гори
Високі — високі — високі.
Бідне мале сотворіння!
Має лиш одно бічко.
Хто се? №1.
(Зірка).

ДО ВСІХ ДОПИСУВАТЕЛІВ.

Просимо затямити собі:

1. — Дописі писати коротко.
2. — Виразно і читко.
3. — Лиш по одній стороні паперу.
4. — В дописях подавати лиш правдиві вісти.
5. — Писати лише про річи цікаві для усього загалу читачів, або бодай його значної части.
6. — В дописах нікого не переславлювати без дійсної заслуги.
7. — Не лаяти нікого особисто, ані не нападати, ані не зачіпати.
8. — Не жадати звороту дописі, якщо дописувателя написав за кількі мінут (коли її дуже потребує, може у себе оставити відпис).
9. — Не посилати „нагли" дописій з домаганнем „сейчас" помістити, бо се звичайно тільки показує, що дописуватель опізнився і хоче, щоб редакція се надолужила.
10. — Не присилати до редакції стихів і поезій недоладних щодо форми, або безвартних щодо змісту; а до того й не жадати звороту таких віршів.

АНТІН ЛОТОЦЬКИЙ.

НА СВІТАННІ ВОЛІ.

Оповідання з визвольних сербських змагань.

(13)

Гей, як радісно маяли на покрівлях домів сербські прапори!

Народ пянів від радощів:

— **Живіо Србія, живіо Кара Джорджій воевода!** — чути було скрізь радісні оклики, а там і співи. Перші вольні співи сербські в Београді.

Боже, яка радість, яке щастя! І ждала Юрка ще одна радість. Як листя опадало з дерев, народився йому син. Олександром охрестили його в честь царя Олександра, що йшов їм на поміч.

Тільки Турки ходили понурі, з головами поспусканими.

— Гей, ти невірний, чому не радієш з нами — скричало до старого Турка, що сидів на порозі своєї крамниці двох гайдуків. — Знаемо ми тебе, тобі жаль за Гушанц-Алім. Може ні?

Турок не відповідав нішо, тільки тупо глядів наперед себе.

— Чому не відповідаєш, собако! — наставали вони на нього дальше.

— Бо не хочу! — відповів вкінці Турок.

— Як, не хочеш? Як ти смієш таке казати?! Тут Сербія, не Туруччина; ми тут пани не ти, стара собако.

— Тут султан панує, не я анні ти! — відповів Турок.

— Тут сербський народ панує, а не твій собачий султан — скрикнули гайдуки та кинулися рабувати крамницю.

Турок наробив крику. Тоді гайдуки побили його, звязали та заткали брудною шматою рот.

І пішли з золотом та сріблом.

Турка звільнили з мотузяя другі Турки тай повели його до Юрка.

— Ти запевнив нам безпеку життя й майна, а ось, що твої люде виробляють.

І оповів все, як було...

— А ви знаєте, хто це?

— А вжеж, знаємо! Це Вук Стоян і Йован Петрович.

— Цеж гайдуки зробили, а не моє військо — сказав Юрко і зараз післав вояків, щоби привели обох.

Привели...

— Це ви обрабували цього Турка? — питав Юрко й впялив свій гострий зір у вічі опришків. Вони не могли видержати його погляду, признались.

— Та це тільки Турок! — оправдувалися.

— Оправдуетеся так, як Турки говорили: „Та він тільки рая!" Він мослем, та горожанин Сербії, кривди не вільно робити і йому! — відповів Юрко. — За рабунок у нас смерть! Четвертувати їх, а части тіла прибити на воротах города для постраху...

І повели їх...

Кілька днів минуло спокійно. Хоч багато Сербів було невдоволених ізза покарання гайдуків. Невдоволення ширили передусім товариші четвертованих гайдуків.

— За невірного Турка четвертувати хрещених людей!? Хто таке видав? — кричали вони.

— Справді, справді, кілько вони наших звісім невинно покатували, а тут за одного Турка, ще й винуватого тай смертю карають.

— А що ви думаєте? — сказав хтось. — Чи й тепер не знущаються Турки над нами безкарно?

— Тепер? Ну, ні! Тепер не сила їх! Скінчилося пануваннячко! — відповідали люде.

— А вжеж, що скінчилося, та Турки бісурмени таки не перестають знущатися навіть тут у Београді — говорив цейсамий.

— Як, де, коли? — кричав народ.

— А от отсей купець на головному майдані, що рожаним олієм торгує, чорнобородий Селим — він учора так збив нашого Серба, що кров із нього текла.

— Що?! Бісурмен нашого бе? Геть із ним! — закричав народ — геть!

— Із усіми бісурменами покінчити! Вони невірні, вони зрадять нас при першій нагоді! — кричали приятелі покараних гайдуків.

— Геть із ними, геть із невірними, геть із бісурменами! — кричала розярена товпа.

— На турецькі доми! — кричали товариші четвертованих гайдуків і вимахували оружжям.

— На турецькі доми! — кричав за ними народ і кинувся під їх проводом розбивати вопорта турецьких господарств та рабувати.

Підіймся по турецьких домах крик і зойк.

Турки боронились, а жінки й діти верещали, кричали безрадно по гаремах.

— Бий собачих бісурмен! — кричав народ — бий зрадників!

— Дітей і жінок не вбивати! — кричали провідники. — Діти виховаємо на християн, а жінки будуть слугами нашим жінкам.

І поплила кров безборонних мусліемів вулицями Београду. Змивала собою сліди християнської крови, що віками накипіла на мурах і дорогах та хідниках Београду. Червона пімста реготалася страшно й опирем пила кров поклонників Магомета.

У відплату за віки жорстокості і лютощів, за кривди нелюдські, за чотиристалітні переслідування пімста, страшна, крівава пімста.

Народ местник страшний!

VIII.

Коли віра зі зневірою борються.

Раділа Сербія, сила й гордість народу росли...

Приступом відібрали назад місто Шабац.

При кінці 1807 р. у всій Сербії Турка й на лік не було.

Багато, багато їх упало під ударом меча чи ятагана, а ще більше від куль.

Дуже незначне число спасло своє життя втечею в Туреччину.

Сербія стала чистосербською країною, як колись у давнину, коли ще сербські володарі правили.

Багатож нащадків цих, що „для лакімства" нещасного кинули були рідну віру й народ свій — каялися й вертали в обійми рідного народу.

Прийшов рік 1808.

— Нема що тратити час на переговори — сказав Юрко — треба йти зачіпною війною.

А тут приходять до нього посли з Босни.

— Господарю, — кажуть Юркові — вигнав ти бісурмена зі Сербії, поможи вигнати його й із нашої землі.

Задумався Юрко:

— Яка чарівна мрія: дві ці країни, Сербію й Босну, злучити й враз із Чорногорою збудувати одну сильну сербську державу! Яка чарівна, яка величня мрія. Для самої мрії варта все посвятити: бо високі мрії, коли вкладуть у душу й серце, у кров і кість народа, мусять стати дійсністю. А мій народ уже хоче волі, хоче своєї держави — думав у захваті Юрко. — З Богом зачнемо!

А до босанських послів сказав:

— Я готов помогти вам! Тільки й ви не гайте часу, готовтеся до повстання.

— Ми все зробимо! — сказали посли.

І приказав Юрко західнім воєводам:

— Нападайте на Босну, не давайте спокою тамошнім турецьким військам.

А сам повів війська на повні яруг і пропастей шляхи до Чорногори. Почав там війну! Завзятих юнаків мав зі собою, Чорногорці помагали. Здобував місто за містом, розбивав турецькі відділи, що заходили йому дорогу. Уже мав зустрінутися з чорногорськими повстанцями, що в горах крилися.

Аж тут мов грім із ясного неба прийшла вістка знад ріки Морави:

— Ізза великого прибуття вод у Дунаї, російські війська зазнали перепон у веденні війни з Туреччиною. Турки використали це й уладили сильний похід до Сербії.

А з цьою вісткою друга:

— Немає згоди між воєводами й Турки бють одного за одним...

— Вертаємо! — скрикнув Юрко.

Здивувалося військо:

— Вертаємо? Чого!

Питають Босанці, питають Чорногорці:

— Чого?

— Так треба! — відповів Юрко коротко й різко...

Але в душі в нього біль ятрився...

— Немає згоди, немає єдности в народі — все пропаде! — говорила зневіра.

Та завзяття казало:

— Геть чорні думи, геть зневіру! Переможемо! мусимо перемогти!

І шле він гінців до воєводів:

— Згідно, разом робіть, приказів моїх слухайте!

А воєводи:

— Що нам прикази його! Він такий воєвода, як і ми! Немає вищого між нами!

Не знали, не хотіли знати, що він вищий і духом і розумом над них усіх. Гордощі засліпили їх!..

А підвладні начальники й собі:

— Хто його зробив воєводою: чи цар який, чи султан? Я такий самий воєвода як він! Не йому мені приказувати!

А тут іще хтось до воєводи одного й другого:

— Він хоче тебе позбутися й стати на твойому місці воєводою, щоб бути воєводою на оба воєвідства.

А його „противникові" те саме.

І сіялося недовіря одних до одних, як кукіль між здорове збіжжя.

На шкоду народові, а на пожиток ворогові.

І було так, що що начальний воєвода розпорядив, підчинені робили йому наперекір:

— Дурак він — казали. — По нашому хай буде!

І було...

Турки здобували окопи по черзі й підходили вже під Делиград...

Коли тривога — вісти страшні йдуть.

Ішли вісти:

— Турків сила силенна йде, гармати велитенські! Одна гармата рознесе Делиград, що й сліду по ньому не остане!

А Юрко посилає воєводі Делиграду приказ:

— Бороните Делиграду до останнього жовніра.

— Борони, коли хочеш! — сказав воєвода й розпустив військо домів. І сам дав ногам знати.

Горе, коли на війні жах у ноги засяде...

(Далі буде).

Олександра Яковлівна Єфименко.

СУСПІЛЬНА ПІРАМІДА ГАЛИЧИНИ ПІД ПОЛЬЩЕЮ ЗА ЯГАЙЛОНІВ.

Литовсько-руська доба української історії закінчилася Люблинською унією. В добі тій частина українського племени зусиллям польської держави, що на той час складалася була й підвелася на власні ноги, була одірвана від спільної маси, витягнута в склад польських земель і була, мовляв, поглинута Польщею. Землі, що їх та частина західно-українського племени замешкувала, є — Галичина чи Червона Русь, земля Холмсько-Белзька й західне Поділля.

Ці українські землі вабили до себе Поляків своїм дозвіллям та родючими ґрунтами. Людність, що з коліна в коліно завикла живитися тим, що господарила біля землі, вабили не гори Карпати, а річні долини, їхні родючі чорні ґрунти та добрі луки. Просторінь між Дністром і Прутом і взагалі середня Наддністрянщина, де Галичина сумежить із західним Поділлям, ця просторонь на далекій і убогій польській півночі придбала собі легендарну славу своїми на диво родючими ґрунтами. Ось ці саме родючі рівнини й залила кольонізація, не кваплячися на гірську смугу, де українські тубильці, не боячися втручання й прилуки, могли творити своє життя на свою волю.

Зараз же по приєднанню Галичини і Поділля, справжня хвиля польської кольонізації залляла українські землі. Що саме несла з собою ця хвиля, про це ми маємо докладне, хоч і однобічне розуміння. Польща подарувала цим тільки що набутим землям силу шляхти, що їй очевидно ні на чому і ні на кому було сидіти на своїй батьківщині. Чи йшов за шляхтою й кметь, і коли йшов, то в якій саме пропорції, — про це в джерелах немає жадного слова; безсумнівно, що сама ця шляхта в чималій мірі складалася з справжнього землеробського елементу. Адже така дрібна шляхта, як „мазовшани" тобто шляхта Мазовша, що заляла головним чином сусідню Белзьку землю, звичайно, у себе на батьківщині була більш землеробським, ніж землевласницьким елементом. Йшли на родючі українські ґрунти й зовсім безземельні шляхтичі, ті привелейовані слуги, що задержалися при дворах королів та вельмож, як недобитки колишньої дружини; в числі цих виходців були не тільки Поляки, але й Німці і Угри й Волохи. Але й представники тих родів, що мали в себе на батьківщині, в Польщі й Шлеську, і значіння і вплив, також охочо виходили на набуті нові українські землі, сподіючися вилізти таким чином на верховину суспільної піраміди. І справді на Червоній Руси та на Поділлі вибуяло те справжне польське магнатство, що пізніще в своїй руці держало історичну долю Польщі. Українські ґрунти вигодували всіх отсих Одровонжів, Тарновських, Сеніцьких, Гербуртів, Тарлів, дещо пізніще Потоцьких, Любомирських, Собеських, нарешті Язловецьких і Бучацьких: проте два останні роди, що виявили тільки діяльности й енерґії в справі військової оборони Поділля, що завше жило під загрозою нападів степових хижаків, були, здається, українського походження.

Коли між польською шляхтою, що посунулася на Русь, була й дрібна землеробська шляхта, то, звичайно, кидала вона свою батьківщину не для того, щоби власними руками господарити біля землі: пошана, що з нею ставляється до хліборобства відома легенда про короля Пяста, блідла й тратила свою силу на тій соціяльній високости, що на неї висунулася шляхта. Шляхтич був повним власником землі, що біля неї господарили його кмети; він мав право на свою волю розпоряджатися цим майном: продавати, міняти, дарувати; він мав судову владу над населенням цієї землі; всі податки й відбутки, що ними кмети раніш обовязані були державі, ішли тепер на користь власникові. Так званою Кошицькою угодою, що нею Людвик Угорський виторгував у шляхти польський стіл для своєї дочки, шляхтич обовязувався лише давати з кожного лану землі два гроші до скарбу — і все. Розуміється, що на плечах шляхти лежала военна повинність, чим тільки й пояснювалися шляхетські пільги, але навіть і свою военну повинність польська шляхта встигла значно обмежити, як що до часу так і до території („не бути в поході більше шести днів, не ходити поза межі держави").

Польський шляхтич ішов на Русь, щоби здійснити всю ту повноту своїх прав, що для здійснення їх на батьківщині не було дозвілля і сприятливих матеріяльних умовин. Але тут він зустрічався з тубильчою вищою верствою, з боярством. Галицьке боярство мало часами велике значіння, держучи управу землі в своїй руці; але проте воно нічим посутнім не відріжнялося від боярства инших українських земель. На вищих шарах цієї соціяльної групи лежала організація оборони й управи землі; инші шари непомітно спливалися з усією народньою масою. Прилучення цих земель до Польщі з початку не вносило в місцеві соціяльні відношення ніяких посутніх змін: воно лишень розчистило широкий шлях еміґрації польської шляхти. Але з цього факту вже самі по собі виросли нові умовини. Польський король, тепер необмежений пан цих українських земель, цілком природно вважав за краще роздавати польській шляхті, що за тим тільки й прилізла сюди, уряди й землі, що доти були виключно в руках місцевого боярства; таким чином, боярство відсувалося на задній плян без відбирання прав і без ніякого прямого насильства. Впливовіща частина галицького боярства увійшла в склад керуючої верстви, поруч з польською шляхтою, звичайно лишень та частина, що не виявляла опозиційности до польської влади та нового ладу; мабуть такого походження були Бучацькі й Язловецькі, а в усякому разі Ходоровські, Лопатки, Кордиевичі. Маса боярства менш впливова, відсунута була польською хвилею туди, відкіль вона й вийшла, в народ; лишень окремі одиниці залишилися на соціяльній високости, ті, що встигли прилучитися до шляхетства чи шлюбом, чи яким документом, де вони чи який їхній родич, предок був називаний nobilis і т. д.

Але стан річей в прилучених Польщею українських землях був такий, що вимагав особливої уваги і надзвичайних заходів: небезпека загрожувала і з заходу, з боку Угорщини, і зі сходу з боку Литви, а головне, завше з півдня, з боку Татар. Потреба в пильній військовій обороні змушувала королів обмежувати права й привилеї шляхти. Правда, як окремим особам, так і цілим шляхетським родам, вони надавали силу земель і урядів: Спитко Мельштинський наприкінці XIV. ст. одержав все західне Поділля й був тут прямим наступником руських удільних князів; Одровонжі, у першій половині XV. ст., так заволоділи львівською землею, її замками й найважніщими урядами, що населенню довелося виявити силу енерґії, щоб визволитися зпід влади цього, ненависного роду. І проте кожне земельне надання було звязане з такими саме обмеженнями: хто одержував землю, той мусів був не тільки нести шляхетську службу власною особою, але й повинен був поставити з своєї території значну скількість озброеного люду, при чому навіть характер зброї був докладно зазначений. Хоч надані землі й поступали у власність шляхтича, всеж таки на продажу, міну, то що, потрібна була згода королівської влади. Такі обмеження наближали ці надання до „держання" литовсько-руського боярства. Але польське шляхетство, що добре знало смак державної власности, не могло згодитися на такий стан, що знов ставляв його на нижчу, перейдену ним, соціяльну ступінь. І ось Єдлинський привилей, виданий Ягайлом (1433. р.) зрівнює права шляхти українських земель з правами шляхти польської.

Єдлинський привилей має значіння зворотного пункту в історії українських земель, прилучених до Польщі. Річ у тім, що він звязав привилейованість з релігією: права польського шляхетства і його вольности надавалися лишень католикам, православні-ж представники вищої верстви залишалися при старих обмеженнях, як що до особи, так і до майна; їхні военні обовязки були куди важчі, вони на рівні з міщанством мали будувати й відбудовувати замки; вони мусіли були платити зі своїх земель грошові податки й давати данину натурою. В той час як анальоґічний з Єдлинським, Городельський привилей, наданий тим же Ягайлом, щоб привернути до католицизму литовсько-руське боярство, залишився цілком мертвою буквою, привилей Єдлинський став законодавчим актом великої практичної ваги: таку силу мають фактичні відношення. Пройшло яких там сто років по виданню Єдлинського привилею і в Галицькій Руси, серед її вищої верстви, уже не було більше православних: усі українські бояри перейшли до католицької віри, щоб придбати й собі шляхетських прав. Але цього мало: привилейованність і католицизм стали синонімами й у инших сферах життя. Так наприклад, міста мали Маґдебурське право — Львів уже з половини XIV. ст. (1356. р.), — значить були цілком самостійними громадами, що мали самоврядування й усі свої внутрішні справи вирішували самі. Проте, політика польського уряду встигла і тут відтиснути українських міщан на задний плян. По де-яких містах, як, наприклад у Львові, Маґдебурське право надавалося лишень тим, хто жив в городі в тіснійшім розумінню цього слова, м і ж мурами; хто жив поза мурами на підварках, — той не мав користуватися Маґдебурським правом; м і ж мурами-ж мешкали переважно чужоземці — Німці, Поляки, Жиди, Вірмени. Таким чином вже з початку XV. століття не видно більше у Львові бурмістрів й инших міських урядників з українського міщанства. По инших містах, де не було такої територіяльної відокремленности українського міщанства від чужоземного, православні „схізматики" по самому тексту привилея на Маґдебурське право, не мали ним користуватися. Православіє стало прикметою нижчого, підлеглого стану, набуло тут уже з XV. століття того характеру „хлопської віри", що воно на території Литовсько-Руської держави набуває собі куди пізніще, через два століття.

Зрозуміла річ, що і стан православної церкви не був вільним і забезпеченим. З початку православна віра, як пануюча віра населення, о стільки звертала на себе увагу державної влади, що Казимир Великий добився навіть того, що українські землі його держави мали деякий час окремого митрополита. Але справа круто міняється від часів Ягайла. Католицьке духовенство заводить свої епархії на місцях епархій православних, здобуває собі головні православні катедри й їх маєтність; не тільки нема вже балачок про галицького митрополита, але зникають навіть єпископи, так що православні мусіли були по своїм церковним справам їздити за кордон.

Тільки на початку XVI. століття, від часів Жигмонта I-го знов зявляється галицький епископ, хоч утиски православних як і раніще йдуть своєю чергою. Щоб зхарактеризувати тодішний стан православної церкви й віри православної, досить сказати от що: православні мусіли були платити десятину на користь католицької церкви; православні попи не звільнялися від податків та повинностей (робіт) як і инші кмети.

По силі шляхетських прав,

По силі шляхетських прав, що надавалися Єдлинським привилеєм вищій верстві українських земель, право власности на землю, що нею володіли доти кмети, переходило до шляхти. Тим самим хліборобська людність ще навіть по Вислицькому статуту Казимира Великого напіввільна, попадала на ту небезпечну стежку, що йдучи нею вона мусіла була незабаром звалитися у проваллє майже рабського стану. Але не вся хліборобська людність українських земель Польщі попала в цей фатальний вир. На Карпатських підгірях, в південній Галичині заховалися самостійні громади, що не підпали під впливи польського права. Були це селища пастухів, що сиділи на так званім волоським праві, маючи своїх власних „князів". Здається, з початку на сім праві сиділи виходні з Молдави; але сиділи на нім і українські верховинці. Частина хліборобської людности заховала свою волю тому, що сиділа на німецькім солтиськім праві; хоч солтис (німецький війт, фоґт), що ніс за своє селище службу і мав матримоніяльні права над населенням, що зближали його стан з станом шляхотським, але все-ж таки земля, ця основа усіх прав хлібороба, залишилася власністю населення.

Може саме ця обставина — те, що поруч з населенням, пригніченим панами, істнувала людність, що до певної міри заховала свою волю — і викликала те, що український кмет ніяк не міг звикнути до нової для нього панської кормиги, намагаючися озброєною рукою зламати те леґальне насильство, що його спіткало. XV. вік, вік видання Єдлинського привилею і практичного переведення його в життя в Галицькій Руси, був у купі з тим і віком селянських повстань. По свідоцтву польських літописів, людність знімалася з місця, села і містечка безлюдніли так, що заселені колись місця ставали чистою пусткою. Людність ішла за кордон, спрягалася там з Татарами й Волохами, у купі з ними повертала назад, щоб пустошити тепер свою стару батьківщину, де вона не мала вже власного місця. Тут на Червоній Руси, і саме в ті часи, вперше прикладається до тих втікачів, що шукали волі, помсти в татарських степах, слово „козак", — те слово, що стало пізніш і на иншій українській території синонімом крівавого протесту проти усього польського, шляхетського, католицького, — прикладається польським літописцем Д л у г о ш е м. Таким робом історія Галицької України є стислим, а значить, блідним і черствим за браком історичного освітлення й тих фарб, що воно надає, жерелом і початком тих подій, що мали місце відтак на Великій Україні (козацькі революції).